Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

Gerda Petri

KONGELIG BARNDOM

Fotografier fra de private familiealbum

NYT NORDISK FORLAG ARNOLD BUSCK

Danos

Kongelig barndom

Gerda Petri

Kongelig Barndom

Fotografier fra de private familiealbum

Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck

Gerda Petri: ***Kongelig barndom***
© Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck A/S 1998
Tryk: Vedel Print, Vejle
Reproduktion: Creascan
Indbinding: Vedel Print, Vejle

Forlagsredaktion og grafisk tilrettelægning: Joakim Werner

Printed in Denmark 1998

ISBN 87-17-06809-6

Mangfoldiggørelse af indholdet af denne bog eller dele deraf er i henhold til gældende dansk lov om ophavsret ikke tilladt uden forudgående aftale med forlaget.

Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck A/S
Købmagergade 49
1150 København K

Indhold

Forord 6

Kongelige børn 7

Børnelivets udvikling 10

Fotografiet og de kongelige 11

Mor og barn 14

Barnedåb 24

De vigtige familiebånd 28

Kongelig opdragelse 44

Kongeligt børnetøj danner mode 47

Fritid, leg og sport 78

Slægtstavle 114

Litteratur 116

Forord

I efteråret 1997 afholdt Amalienborgmuseet en udstilling, der muliggjorde et længe næret ønske om at vise publikum et udvalg af de mange fotografier fra især Christian IX og Dronning Louises tid, som De Danske Kongers Kronologiske Samling råder over. Kulturhistorisk er disse billeder en guldgrube, der fastholder personer og øjeblikke, som ellers ville være glemt, og som fortæller om svundne tiders normer og traditioner. Blandt billederne findes mange charmerende børnefotografier, ikke mindst en række mor og barn-motiver, hvor mødrene som noget tilsyneladende karakteristisk for den tid bærer deres børn på ryggen. Det var disse og de øvrige børnefotos, der inspirerede til at vise de kongelige børns barndom og dermed illustrere temaer som familie, påklædning, leg, sport og uddannelse.

Det viste sig hurtigt at være en god idé at supplere med fotografier fra senere generationer, hvorved det blev muligt at belyse emnet over en tidsperiode på godt hundrede år, inden for hvilken der kunne foretages sammenligninger. Dette er lykkedes takket være Hendes Majestæt Dronning Ingrid og Hendes Majestæt Dronning Margrethe, som beredvilligt har udlånt fotografier fra deres private familiealbum. Fotografierne af de tre prinsesser Margrethe, Benedikte og Anne-Marie er taget af fotograf og forhenværende hofdame Ebba Busky Neergaard. Billederne af den nuværende kongefamilie er næsten alle taget af Prins Henrik. De Danske Kongers Kronologiske Samling skylder en varm tak til begge Majestæter for den velvilje og tillid, der hermed er blevet vist. En tilsvarende tak skal rettes til Hendes Kongelige Højhed Prinsesse Caroline Mathildes bo, der har skænket museet en større fotosamling. Herfra stammer andre billeder fra de seneste generationer. Tak også til Frederiksborg Museet for lån af fotografier og tak til Dronningens Håndbibliotek.

Endelig en varm tak til de to etnologistuderende Bobo Krabbe og Marie Riegels, uden hvis hjælp udstillingen og dermed denne bog ikke var blevet til.

Gerda Petri

Transportabel, sammenfoldelig læderramme med fotografier af Hertuginde Louise og Hertug Alexander Duff af Fife med deres to døtre, ca. 1890'erne. Hertuginden var datter af den danske prinsesse Alexandra. De to små prinsesser var oldebørn af Christian IX og Dronning Louise.
Amalienborg.

Kongelige børn

Prinser og prinsesser har altid pirret fantasien og vakt opmærksomhed hos offentligheden. Engang var de nærmest eventyrfigurer og myter, men moderne medier har ændret forholdene. De kongelige børn er nu blevet synlige, ikke kun i ceremonielle sammenhænge, men i hverdagssituationer, alle kan genkende og identificere sig med. Billeder af kongelige børn viser et liv, der bortset fra de materielle

rammer frister til at tro, at det ligner mange andre børns. Men der er én bemærkelsesværdig forskel, for de kongelige børn udsættes altid for offentlighedens opmærksomhed og lys, hvorved deres vilkår bliver anderledes end andre børns.

Kongelige børns opdragelse har historisk set fulgt de idealer, samtiden har dikteret for børn af deres stand. Opdragelsesprincipperne har derfor varieret. I de seneste generationer har de kongelige børns opvækst været præget af den demokratisering, det tidligere standssamfund har undergået. Blandt de første kongelige personer i Skandinavien, der bevidst ønskede at opdrage deres børn således, var Dronning Ingrids mor, den engelskfødte svenske Kronprinsesse Margaret. Som den første kongelige kvinde i nyere tid ammede hun selv sine børn og deltog mest muligt i deres daglige liv. Kronprinsessen foretrak til forskel fra tidligere tiders disciplinerede "salonbørn", at hendes børn fik et naturligt liv i fri udfoldelse, hvor de lærte at omgås andre end de nærmeste hofkredse. De nye toner er siden fulgt op, og i de seneste generationer er det f.eks. almindeligt, at kongelige børn følger det etablerede uddannelsessystem på linie med andre.

Den megen opmærksomhed, der følger kongelige børn, fører til, at børnene danner mode. For mange bliver de billede på et "rigtigt" børneliv, og deres påklædning, udseende og legetøj efterlignes, ligesom de uddannelsessteder, de vælger, som oftest trækker folk til. Det er svært for de kongelige, i en tid hvor kernefamiliens intimitet stadig dyrkes, at de, modsat andre, tvinges til at stille deres liv til skue. Den grad af privatliv, de måtte ønske, må vige for de krav, der stilles til dem som folkeligt symbol.

Kongelige familier har per tradition altid været internationalt orienterede. Udenlandske familierelationer er snarere reglen end undtagelsen. Kongelige børn er derfor ofte flersprogede og tidligt bekendt med både dansk og udenlandsk børnelitteratur, musik og sange.

I børnenes hverdag forløber dagene gennemgående skematiseret ligesom i tidligere generationer. Måltider er på klokkeslæt, og leg og alvor er opdelt i passende intervaller, der gennemgående respekteres. Det gennemføres, fordi de kongelige husholdninger stadig omfatter en del tjenestefolk, hvoraf nogle direkte er ansat til at tage sig af børnene. Et træk, som efterhånden er ukendt uden for slotsmurene.

Dronning Ingrids mor, Kronprinsesse Margeret, læser julehistorier for børnene, Prinsesse Ingrid og Prins Bertil, 1916.
Fotograf Jaeger. Amalienborgmuseet.

Børnelivets udvikling

Opfattelsen af børn og deres opdragelse har skiftet gennem historien. Faktisk var det først i slutningen af 1700-tallet, at børn fik en synlig plads i samfundet. Blandt de første, der gjorde opmærksom på, at barnet ikke burde behandles som en voksen, var den franske filosof Jean-Jacques Rousseau (1712-1778). Hans tanker om opdragelse af drengebørn medvirkede til, et ændret syn på barnet og til en ny forståelse for, at børn i de første leveår burde have andre vilkår end de voksne.

Barndommen havde som begreb været ukendt, men de nye tanker åbnede øjnene for denne livsfase og for, hvor vigtigt det er, at børn i deres første leveår får mulighed for et liv i fri udfoldelse uden bekymringer og krævende ansvar. Op gennem 1800-tallet blev disse tanker udbygget, og særligt tøj, legetøj, møbler og litteratur beregnet til de små samfundsborgere blev nye markedsvarer. Pastelfarver som lyserød og lyseblå blev karakteristisk for de mindste børn og signalerede barnets køn.

Det nye syn på barnets verden faldt sammen med radikale forandringer i samfundslivet. Tidligere tiders store husholdninger, hvor hjem og arbejdsplads var ét, forsvandt og blev erstattet af kernefamilien, som var adskilt fra arbejdspladsen, og som kun bestod af forældre og børn. Karakteristisk for denne form for familiestruktur blev, at forældre søgte at opbygge et kærligt og trygt fællesskab med deres børn inden for hjemmets fire vægge, men uden at børnene havde den daglige nærhed og kontakt til øvrige familiemedlemmer eller andre, som før i tiden var tilknyttet de store husholdninger.

Prins Knud, 1904. Den russiske hofjuveler Fabergé blev leverandør af mange elegante rammer til Europas kongelige. Udført i træ hører denne til de mere beskedne.
Har tilhørt Dronning Alexandrine. Amalienborgmuseet.

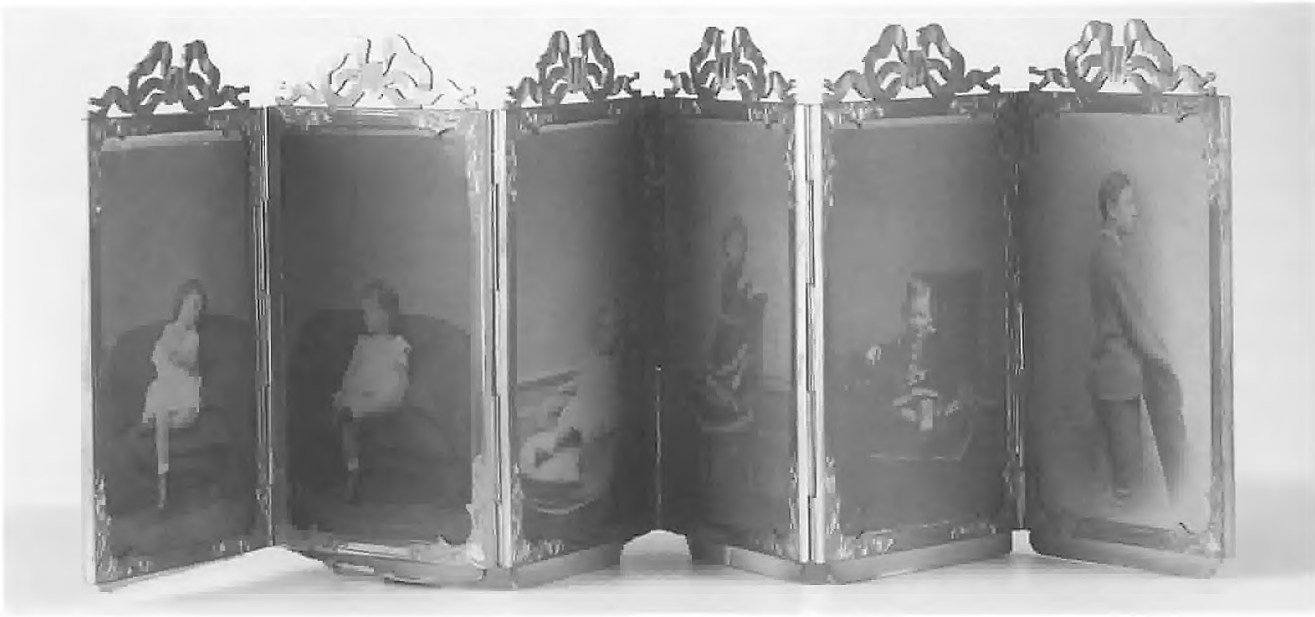

Med fotografiets fremkomst blev rammer fantasifulde gaveobjekter. Denne messingskærm til bordbrug indeholder fotos af Prinsesse Alexandras to førstefødte, Prinserne Albert Victor og Georg.
En oplagt gave til deres danske mormor, Dronning Louise. Dronning Louises stue, Amalienborgmuseet.

Fotografiet og de kongelige

Fotografiet var det forrige århundredes nye medie. Det afløste portrætmaleriet og vandt, som mange andre kulturelle nyheder, tidligt indpas blandt de kongelige. Det var også i dette miljø, at amatørfotografiet først blev udbredt, idet flere af kongehusets medlemmer allerede i slutningen af 1800-tallet fik eget kamera.

Fotografier fortæller, sætter gang i fantasien og viser virkeligheden, omend den kan være illusorisk. For fotografier er ikke altid udtryk for faktum og fremstiller ofte et idealbillede af det afbildedede, hvilket imidlertid også fortæller en historie. Fotografiets opfindelse faldt sammen med, at kernefamiliebegrebet blev udbredt. Set i den sammenhæng kom kongeparret "Europas svigerforældre" Christian IX og Dronning Louises familieliv til at danne forbillede. Talrige fotografier viste, at kongeparret og deres seks børn netop levede det kærlige og nære familieliv, som det teoretiske kernefamiliebegreb stod for. Et fællesskab af mere privat karakter end det hidtil kendte i de store husholdninger, hvor hjem og arbejdsplads var ét. Der er næppe tvivl om, at de mange fotografier af de kongeliges familieliv fra denne periode, inspirerede mange almindelige familier og cementerede det nære familiefællesskab.

Fotografiet kom som en gave for de kongelige, der på grund af det daværende ægteskabsmønster, hvor kongelige skulle gifte sig med andre kongelige, ofte var spredt geografisk. For de kongelige blev fotografiet en erstatning for dem, de måtte undvære i det daglige. Det gav mulighed for visuelt at følge hinanden og formindskede den fremmedgjorthed, der kunne opstå, når familiemedlemmer mødtes med lange mellemrum. Christian IX's familie blev den første generation, der sandede dette. Christian IX's arbejdsværelse, der ses på Amalienborgmuseet, er et eksempel på, hvorledes hundredevis af fotos med familie og venner fyldte klunketidens stuer. Efter Dronning Louises død i 1898 befandt den gamle konge sig bedst dér, hvor han ikke "følte sig alene" men omgivet af fotografier af alle sine kære, levende eller døde.

Historisk set kan det ældste foto med en eksponeringstid på otte timer dateres til 1826. Talrige eksperimenter resulterede senere i daguerreotypiet, udviklet af franskmanden Louis J.M. Daguerre i 1837. En teknik, der endnu ikke muliggjorde kopier. Dette blev dog muligt få år senere med papirnegativet, på hvis grundlag fremtidige fotografiske billedfremstillinger hviler. Små billeder på størrelse med de visitkort, tidens etikette foreskrev, blev dermed opnåelige, og med disse billige og reproducerbare "visitkortfotografier" blev det nye medium - fotografiet - alment udbredt. Hurtigt blev det mode at samle de små billeder i elegante fotoalbum. De, der endnu er bevarede, viser, at det kunne være en tidskrævende beskæftigelse. Billederne blev omhyggeligt klistret ind, ledsaget af tekst i sirlig penneskrift og ofte dekorativt indrammet af ornamenter og figurer udført i akvarel. Den slags album blev lagt frem i stuerne, hvor gæsterne kom, og dermed var der lagt op til konversation i et passende tidsrum. Uden for de kongelige kredse var det en tid almindeligt, at de første sider i borgerlige familiealbum var reserveret til standardbilleder af Kongehusets medlemmer.

I de første årtier blev fotografier taget i den professionelle fotografs atelier, hvor personerne blev opstillet i kulisser. Det kunne være en skov, et bjerglandskab, en søbred eller et interiør. Familien var typisk opstillet frontalt og centreret eller med faderen stående på patriarkalsk vis bag den siddende hustru omgivet af børnene. Et repræsentativt ønskebillede af den ideale kernefamilie. Et andet yndet motiv blev mor og barn. Siden fortrængt af billeder kun af børn. Et fingerpeg om den tiltagende interesse, barnet og dets verden fremkaldte.

For de, der blev fotograferet i fotografiets tidligste periode, kunne besøget hos fotografen blive en prøvelse. Fint påklædt og velfriseret gik der lang tid foran kameraet. Ofte måtte der hovedstøtter til for at lette den lange proces. Særlig børn havde svært ved at sidde stille under de lange optagelser, og selvom børnene dengang var mere disciplinerede end sidenhen, krævede det talent ud over det kunstneriske at holde dem i ro så længe. Samtidigt skulle alle personer tage sig ud, som tidens mode dikterede. Dog indebar det ikke smil, som det kræves i dag.

Med fotografiet blev det mode at samle billederne i album med sirlige optegnelser over, hvem portrætterne forestillede. Den svenske Kong Karl XV's personlige album er et af de ældste af slagsen. Heri findes billeder af mange af samtidens kongelige personer, hvilket viser de europæiske fyrstehoffers kosmopolitiske samhørighed. Karl XV var far til Frederik VIII's gemalinde, Prinsesse Lovisa.
Frederiksborgmuseet.

De tidligste fotografier var brunerede, men siden blev de sort/hvide, og man begyndte at eksperimentere med farvefotos. Med tiden blev de formelle opstillinger mindre populære til fordel for mere naturlige situationer, og fotos er ikke længere statussymbol. Det repræsentative billede er næsten forladt, og med amatørfotografiets opblomstring i dette århundrede fulgte øjebliksmotiverne. Naturlige billeder af familien og dens medlemmer har afløst de tidligere formelle. Naturligvis er der fortsat forskel på den professionelle fotograf og amatøren, men begges motivvalg er i dag ubegrænset. Skik og brug ændres, som denne bogs billeder viser.

Det første af en lang række fotos med dette motiv. Koloreret fotografi af Prinsesse Alexandra af Wales med sønnen, Prins Albert Victor, på ryggen, ca. 1866. Prinsen, der var engelsk tronarving, var Christian IX's første barnebarn. Den rigt udskårne messingramme er typisk for tiden, hvor rammer i alle udformninger var yndede gaver. Amalienborgmuseet.

Mor og barn

Et yndet motiv omkring århundredskiftet var mor og barn. Det populære motiv understreger det følelsesmæssige nære forhold, tiden idealiserede mellem forældre og børn, og det viser i udstrakt grad den inderlighed mellem mor og barn, perioden synliggjorde. Blandt kongehusets fotografier fra dengang er der en række indtagende billeder af mødre med børn siddende på lænden. Der findes ingen forklaring på, hvorfor børnene bæres på denne måde i årtierne 1860 til 1910. Måske var det tournuren, der i de år inspirerede til denne siddeplads, og dermed fik kvinder i vor kulturkreds til at bære deres børn på en ny måde. Det er i hvert fald bemærkelsesværdigt, at alle de kongelige mødre blev fotograferet således i denne periode. Blandt de seneste billeder med dette motiv ses Dronning Ingrid på sin mors ryg i 1910, men da havde tournuren længe været passé. I en publikation fra 1937 om Christian X's liv omtales fænomenet som "at ride poseryg", men der er ingen eksempler på, at barnet sad i en pose.

Mod århundredskiftet blev mor og barn-motivet udvidet til både at omfatte fædre og bedstemødre, et motiv, der er blevet videre udbygget siden, som det ses på flere af bogens billeder.

Kejserinde Dagmar med sønnen Nicolai båret som moden dikterede, på ryggen, ca. 1870.
Fotograf Georg E. Hansen. Frederiksborgmuseet.

Også den svenskfødte Kronprinsesse Lovisa, gift med Christian IX's ældste søn. Kronprins Frederik (VIII), lod sig fotografere med sit første barn, Prins Christian (X), på ryggen, 1872.
Kongelig hoffotograf L.P. Elfelt. Amalienborgmuseet.

Kernefamilien i en friere opstilling end den hidtil traditionelle gruppering. Prinsesse Ingeborg og Prins Carl med børnene, Prinsesserne Margaretha, Märtha, Astrid og Prins Carl, 1914. Prinsesse Ingeborg var datter af Frederik VIII. Prinsesse Margaretha blev senere gift med Prins Axel, Prins Valdemar og Prinsesse Maries søn. Prinsesse Märtha blev gift med Olav V, og Prinsesse Astrid gift med Leopold III af Belgien.
Fotograf A. Eliasson, Stockholm.
Amalienborgmuseet.

Prinsesse Marie af Orleans, gift med Prins Valdemar og svigerdatter til Christian IX, præsenterer sønnen, Prins Aage, 1887 Som moden øjensynlig var, har prinsessen valgt at lade sig og sit barn fotografere i samme situation som hendes svigerinder tidligere havde gjort.
Kongelig hoffotograf E. Hohlenberg.
Frederiksborgmuseet.

Prinsesse Ingrid (Dronning Ingrid) på ryggen af sin mor, Kronprinsesse Margareta gift med Kronprins Gustav-Adolf (VI) af Sverige, ca. 1911. Motivet synes endnu at være populært hos de kongelige og deres fotografer. Kronprinsessen var barn af Dronning Victorias søn, Prins Arthur, Hertug af Connaught. Dronning Ingrids privateje.

Kejserinde Dagmar med sit første barn, sønnen Nicolaj (II), 1870. Den russiske tronfølger gik en grum skæbne i møde, da bolsjevikkerne udslettede ham og hans nærmeste i 1918. Kejserinden var næstældste datter af Christian IX og gift med Zar Alexander III af Rusland. Som motivet med barnet på morens ryg illustrerer denne opstilling også periodens idealisering af nærkontakt mellem mor og barn. Fotograf S. Levitskij. Frederiksborgmuseet.

Dronning Alexandra af England i kærligt samvær med sine fem børn, Prins Albert Victor, Prins Georg (V), Prinsesse Louise, Prinsesse Victoria og Prinsesse Maud, ca. 1884. Fotograf Georg E. Hansen. Amalienborgmuseet. 132

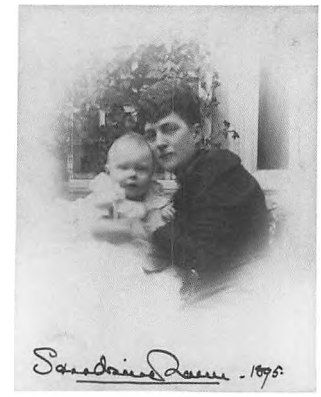

Prinsesse Alexandra af Wales med barnebarn. 1895. Mor og barn-motivet er her erstattet af bedstemor og barnebarn-motivet. Også her ønsker billedet at udtrykke, at de to personer følelsesmæssigt er nært forbundne. Fotografen er Prinsesse Alexandras datter Prinsesse Victoria. De kongelige var ikke kun blandt de første til at lade sig fotografere professionelt, men førte også an, da amatørfotografiet blev muligt. Amalienborgmuseet.

Dronning Alexandra af England i position foran fotografen med sit femårige barnebarn Edward (VIII) på skødet, 1900.
Frederiksborgmuseet.

Kronprinsesse Lovisa forsøger ømt at holde den aktive baby, prins Christian (X), på plads i den høje Thonetstol, ca. 1870.
Kongelig hoffotograf J. Petersen, København. Amalienborgmuseet.

Fotografiet af Kronprinsesse Alexandrine, der selv kører sin førstefødte, Prins Frederik (IX), i barnevogn, illustrerer det nære forhold mellem mor og barn, tiden idealiserede. Sorgenfri, ca. 1900.
Amalienborgmuseet

Tre generationers familieidyl. Hertuginde Thyra af Cumberland og datteren Prinsesse Marie-Louise af Baden med sin nyfødte datter Marie Alexandra, 1902. Amalienborgmuseet.

Det nære forhold mellem mor og barn, som udvikles i slutningen af forrige århundrede, får hos de kongelige også indflydelse på faderens rolle. Ikke kun moderen, men også barnefaderen, triller nu selv barnevognen. En stolt Prins Carl fremviser datteren, Prinsesse Margaretha, 1901. Fotograf A. Blomberg, Stockholm. Amalienborgmuseet.

Kronprinsesse Margareta af Sverige med Prins Bertil og Prinsesse Ingrid, ca. 1919. Kulturelle nyheder og tendenser fanges hurtigt i kongeligt miljø. Kronprinsesse Margareta af Sverige var blandt de første, der var opmærksom på de nye tendenser inden for synet på barnets opvækst. Hun overlod derfor så vidt muligt ikke sine børn til andre og tog sig selv kærligt af dem og sørgede for at være i deres nærhed i den udstrækning, det lod sig gøre.
Amalienborgmuseet.

Far, børn og hundehvalpe i en privat stund. Kronprins Frederik, Prins Henrik og Prins Joachim, 1972.
Fra Dronning Margrethes private fotoalbum.

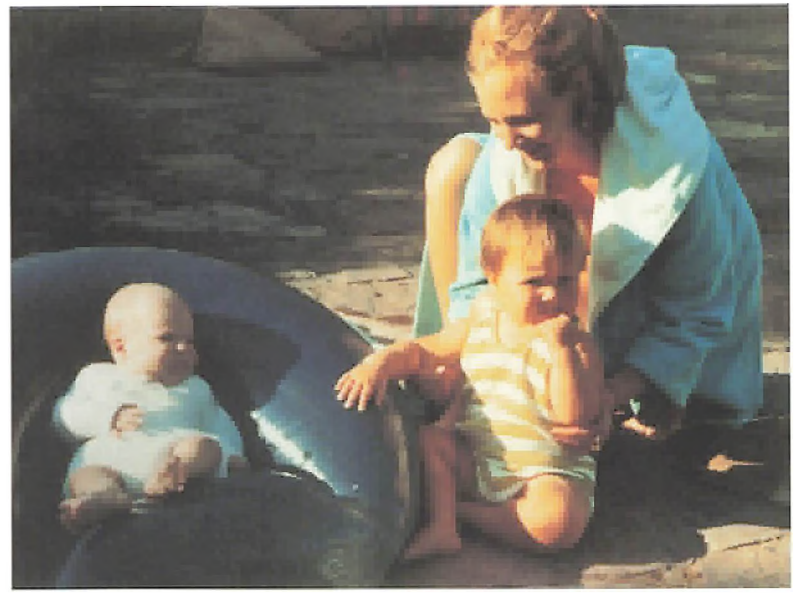

Fotografen har fanget en fri og afslappet mor og barn-situation, fjern fra tidligere tiders studieoptagelser. Prins Joachim i badering, og tronfølgeren Prinsesse Margrethe siddende med Kronprins Frederik, 1969.
Fra dronning Margrethes private fotoalbum.

Barnedåb

Barnedåb er hos de kongelige en begivenhed, som samler familie og slægt fra nær og fjern, for mærkedage er familieanliggender. De kongelige børn har mange navne og opkaldes ofte efter både tidligere og nulevende familiemedlemmer. Det markerer slægtsbevidstheden. Siden Christian I (1426-1481) er de mandlige tronfølgere på skift døbt Frederik eller Christian. Disse og de øvrige kongelige navne har i perioder dannet mode i befolkningen.

Under enevælden, som indførtes i Danmark i 1660, blev en kongelig fødsel et statsanliggende, og Christian V fik udført et dåbsfad og en døbefont til den daværende tronarving, senere Frederik IV's dåb i 1671. Begge benyttes stadig ved de kongelige børns dåb - sidste gang var i 1969 ved Prins Joachims dåb. Dåbsfadet, der er af massivt guld, og døbefonten, der er af sølv, opbevares begge på Rosenborg.

Sådanne ceremonier er typiske situationer, hvor de kongelige holder traditionerne i hævd, men det forhindrer ikke, at nyt kommer til. Den tidligere omtalte svenske Kronprinsesse Margaret, Dronning Ingrids mor, brød f.eks. de gængse regler for, hvem der skulle bære dåbsbarnet, da hun som den første kongelige mor selv bar sit tredje barn, den lille Prinsesse Ingrid, i 1910. Indtil da var reglen, at kongelige dåbsbørn enten blev båret af dronningen eller en af de andre kvindelige slægtninge. Pånyt, et halvt århundrede senere, var det det svenske kongehus, der udviste ny skik og brug, da Carl XVI som den første konge selv bar sine døtre, Prinsesserne Victoria og Madeleine til dåben.

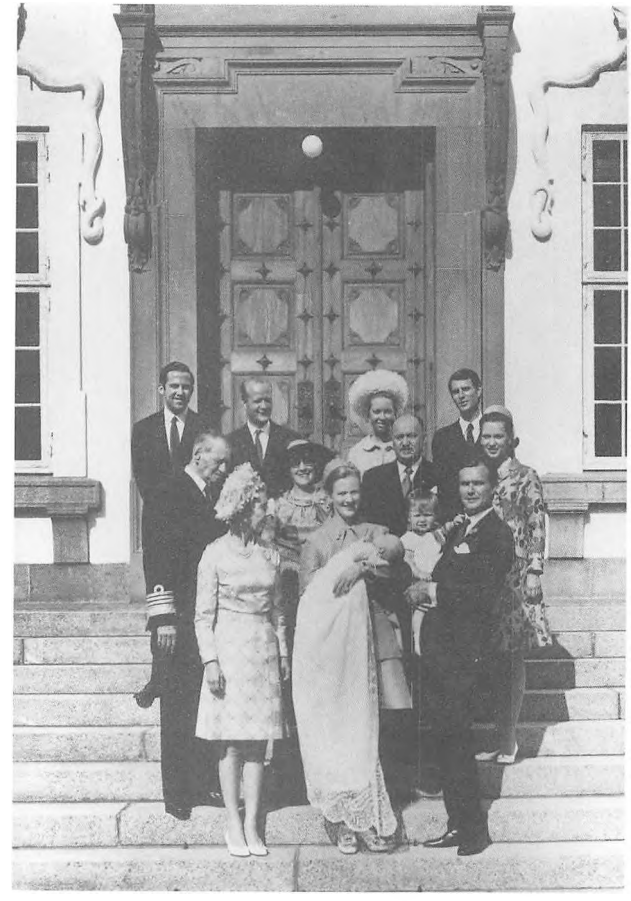

Det er tradition at Kongehuset samler slægt og familie på særlige mærkedage i familien. Her er det Prins Joachims barnedåb, 1969.
Bagerst fra venstre: Kong Konstantin II, Prins Richard, Prinsesse Christina af Sverige (gudmor) og Grev Jean-Baptiste de Monpezat (gudfar).
Næste række: Kong Frederik IX, Grevinde Renée de Monpezat, Grev André de Monpezat, Prinsesse Benedikte.
Forrest Dronning Ingrid, Tronfølgeren Prinsesse Margrethe med Prins Joachim, Prins Henrik og Prins Frederik.
Amalienborgmuseet.

Prins Christian af Schaumburg-Lippes barnedåb, 1897.
Bagerst fra venstre: Prins Wilhelm, Prins Albrecht, Prinsesse Bathildis.
Forrest: Kronprinsesse Lovisa, dåbsbarnets mor Prinsesse Louise med hovedpersonen og faderen Prins Friederich af Schaumburg-Lippe.
Prinsesse Louise var Christian X's søster.
Amalienborgmuseet.

Dåb i Kongehuset er et familieanliggende. Prinsesse Elisabeths dåb, Sorgenfri Slot 1935.
Fotograf Kaj Baltzersen.
Amalienborgmuseet.

Dåbsbillede af Prins Gustav, søn af Frederik VIII. Bemærk dåbskysen, 1887.
Kongelig hoffotograf E. Hohlenberg, København.
Amalienborgmuseet.

Dåbsbarnet Prinsesse Benedikte og storesøster Prinsesse Margrethe, 1944. Fra Dronning Ingrids private fotoalbum.

De vigtige familiebånd

Familieføelelsen er stærk inden for kongefamilien. Familien ses ikke kun til begivenheder som barnedåb, runde fødselsdage og bryllupper, men mødes gerne privat. Kong Christian IX og Dronning Louise samlede hver sommer deres store spredte familie på Fredensborg Slot - "de glade Fredensborgdage". Eftersom Christian IX's seks børn blev gift ind i de europæiske kongeslægter, blev familien med årene international, og Kongen og Dronningen fik tilnavnet "Europas svigerforældre" eller "bedsteforældre". Hos dem mødtes de græske, engelske, russiske og østrigske fætre og kusiner med deres jævnaldrende danske slægtninge, så ofte det lod sig gøre.

I dag er traditionen med regelmæssige familiesammenkomster som i Fredensborgdagene videreført på Gråsten, hvor Dronning Ingrid hver sommer er værtinde for børn, børnebørn, svigerbørn og slægtninge. Ligesom dengang betyder de årlige besøg meget for det værdifulde familiære sammenhold.

Formodentlig det tidligste fotografi af Kong Christian IX's børn fotograferet samme år som Prins Valdemar, det sidste barn i børneflokken blev født, Prins Frederik (VIII), Prinsesse Alexandra, Prins Wilhelm (Georg I), Prinsesse Dagmar og Prinsesse Thyra, 1858. Fotograf E.C. Hansen. Amalienborgmuseet.

Kong Konstantin I af Grækenland og Dronning Sophie med Prins Georg (II), 1891.
Prins Konstantin er barnebarn af Christian IX.
Amalienborgmuseet.

Et stolt forældrepar. Kong Christian X og Dronning Alexandrine med sønnerne Prins Frederik (IX) og Prins Knud, ca. 1904.
Kongelig hoffotograf Carl Sonne. Frederiksborgmuseet.

Farvelagt foto af Kejserinde Dagmar og Zar Alexander III med sønnen, den senere Zar Nicolai II, ca. 1870.
Kernefamilien blev et yndet gruppemotiv.
Fra Christian IX's arbejdsværelse, Amalienborgmuseet.

Kongelige fotoalbummer, ældre som nutidige, indeholder mange gruppefotos af en større familiekreds.
Dette er fra Bernstorff Slots havetrappe, 1908.
Bagerst fra venstre: Prins Georg af Grækenland, Dronning Lovisa, Hertugen af Cumberland, Kong Frederik VIII, Kejserinde Dagmar, Kong Georg I, Dronning Alexandra.
Næste række fra venstre: Prinsesse Georg af Grækenland, Prinsesse Alexandra af Cumberland, Hertuginde Thyra, Prins Georg Wilhelm af Cumberland.
Forreste række fra venstre: Prinsesse Thyra, Prinsesse Ingeborg, Prinsesse Marie, Storfyrstinde Xenia, Prinsesse Olga af Cumberland, Prinsesse Dagmar, Prins Gustav og Prinsesse Max af Baden med to børn.
I første række: Prinsesse Margrethe, Prinsesse Irina, Prins Andrei, Prins Fjodor, Prins Viggo og Prins Erik.
Kongelig hoffotograf L.P. Elfelt. Amalienborgmuseet.

I de glade Fredensborgdage sidst i forrige århundrede samledes den kongelige familie fra nær og fjern, så ofte det kunne lade sig gøre. Fra disse sammenkomster findes talrige gruppebilleder.
Fredensborg Slots hovedtrappe 1889.
Fra venstre, Damer: Ukendt dame, Dronning Louise, Kronprinsesse Lovisa, Dronning Alexandra, Kejserinde Dagmar, Hertuginde Thyra af Cumberland, Prinsesse Victoria af England, Storfyrstinde Xenia af Rusland, Prinsesse Maud, Prinsesse Louise Schaumburg-Lippe. Herrer: Kronprins Frederik (VIII), Kong Georg I af Grækenland, Prins Georg?, Prins Valdemar af Danmark, Kong Christian IX.
Børn: Prinsesse Ingeborg af Danmark, Hertug Georg af Cumberland, Storfyrstinde Olga af Rusland, Hertuginde Marie Louise af Cumberland og Prinsesse Thyra af Danmark.
Fotograf G. Danielsen. Frederiksborg Museet.

En kernefamilie. Prins Harald og Prinsesse Helena med deres børn, Prinsesserne Feodora, Caroline Mathilde og Alexandrine-Louise og Prinserne Gorm og Oluf, ca. 1924. Prins Harald var søn af Frederik VIII.
Amalienborgmuseet.

De kongelige begyndte traditionen med at sende julehilsner med fotos af familien. Skikken har siden bredt sig til borgerskabet. Arveprins Knud, Frederik IX's bror, og Arveprinsesse Caroline Mathilde med børnene Prinsesse Elisabeth, Prins Ingolf og Prins Christian, julen 1947.
Kongelig hoffotograf Elfelt.
Amalienborgmuseet.

Opstilling med kongelige børn. Prins Ingolf, Prinsesse Elisabeth og Prins Christian, alle børn af Arveprins Knud, ca. 1945.
Kongelig hoffotograf L.P. Elfelt. Amalienborgmuseet.

Dronning Anne-Marie og
Kong Konstantin af Grækenland med
Prinsesse Alexia, Prins Nicolaos og
Kronprins Paul, julen 1969.
Fra Frederik IX's arbejdsværelse,
Amalienborgmuseet.

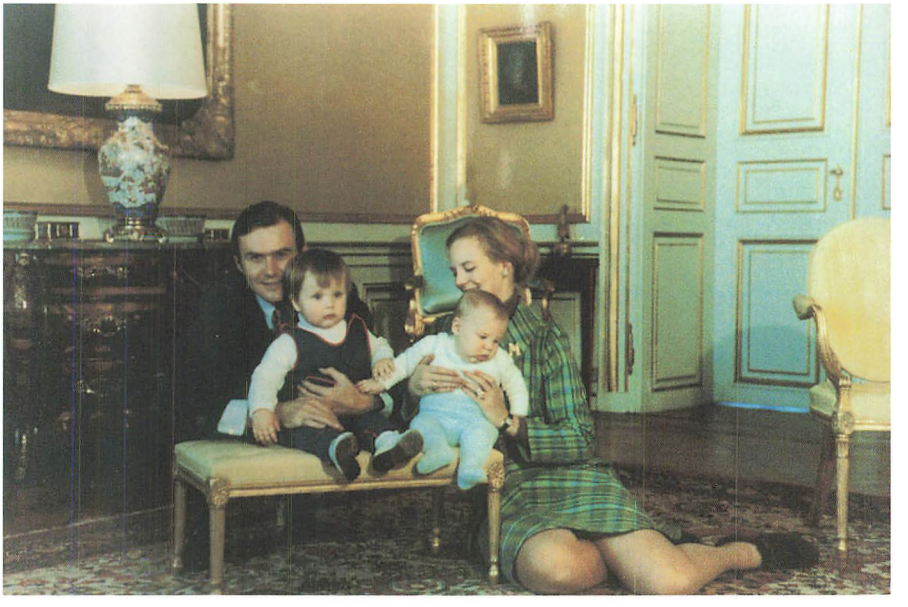

70'ernes unge kongelige familie. Prins Henrik med Kronprins Frederik og tronfølgeren Prinsesse Margrethe med Prins Joachim, 1970.
Fra Dronning Margrethes private fotoalbum.

Slægtsbevidsthed - og kontinuitet. Ved Kong Gustav VI Adolfs 70-årsdag i 1952 iscenesatte Dronning Ingrid et "tableau vivant", en levende opsætning, for sin far, hvor Kongens ti børnebørn genskabte Frederik Westens berømte gruppeportræt af den første Bernadotte Carl XIV Johan med familie.
Fra venstre mod højre: Michael Bernadotte som Prins Oscar (II), Prinsesse Margrethe (II) som Dronning Désirée, Prinsesse Désirée som Kronprinsesse Joséphine, Kronprins Carl (XVI) Gustaf som Prins August, Prinsesse Anne-Marie som Prinsesse Eugenie, Prinsesse Birgitta som Kronprins Oscar (I), Prinsesse Christina som Carl (XV), Prinsesse Margaretha som Kong Carl XIV Johan og Prinsesse Benedikte som Prins Gustaf.
Amalienborgmuseet.

Slægtssamhørigheden er fortsat stærk hos de kongelige, og bedsteforældre spiller sædvanligvis en betydelig rolle for den unge generation. Her er det, Dronning Marie af Hannover med sit oldebarn på skødet, Marie Alexandra af Baden, 1903. Dronning Marie var svigermor til Hertuginde Thyra af Cumberland, Christian IX's yngste datter. Barnet, som er Prinsesse Marie-Louise, senere gift med Maximilian, prins af Baden.
Amalienborgmuseet.

Den russiskfødte Storhertuginde Anastasia, mor til Dronning Alexandrine, bygger sandslot med barnebarnet Prins Knud nær Gelbensande, ca. 1905.
Frederik IX's private album.

Kong Christian X med sit første barnebarn, Prinsesse Elisabeth, ca. 1940.
Christian X's arbejdsværelse, Amalienborgmuseet.

Snapshot af tre generationer. Tronfølgeren Prinsesse Margrethe med ~~Kron~~prins Frederik og Kong Frederik IX. 1968.
Fra dronning Margrethes private fotoalbum.

Dronning Ingrid med ~~Kron~~prins Frederik som baby, 1969.
Frederik IX's arbejdsværelse, Amalienborgmuseet.

~~Kron~~prins Frederik, Prins Henrik, Prins Joachim og tronfølgeren Prinsesse Margrethe i grønlandske dragter i ca. 1969, få år før tronfølgeren blev regent.
Amalienborgmuseet.

Opstilling til ære for fotografen. Prins Henrik, Dronning Margrethe, Prins Joachim og Kronprins Frederik på vinslottet i Caïx, 1978.
Fra Dronning Margrethes private fotoalbum.

En kosmopolitisk familie. Kong Frederik IX og Dronning Ingrid med børnebørnene Prins Gustav fra Tyskland, Prins Frederik og Prins Joachim fra Danmark samt Prinsesse Alexia, Kronprins Paul og Prins Nicolaos fra Grækenland, 1969. Amalienborgmuseet.

Som hos "Europas Svigerforældre", Christian IX og Dronning Louise i forrige århundrede, samles børn, svigerbørn og børnebørn i dag hos Dronning Ingrid.
Dronning Ingrid og Dronning Margrethe med den yngste generation, 1972.
Fra Dronning Margrethes private fotoalbum.

Prins Frederik i kravlegård med sine bedstemødre Dronning Ingrid og Grevinde Renée de Monpezat, 1969.
Fra Dronning Margrethes private fotoalbum.

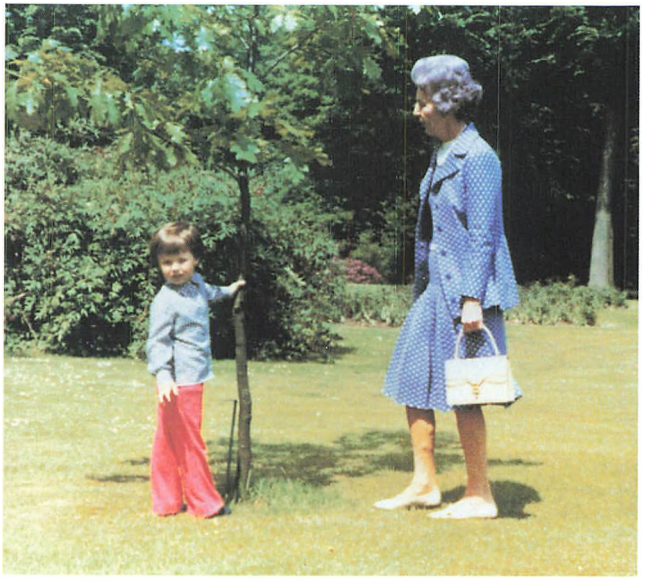

Kronprins Frederiks eget træ på Fredensborg er meget stort i dag. I 1972 kunne Kronprinsen lige holde om stammen med én hånd, mens Dronning Ingrid så til.
Fra Dronning Margrethes private fotoalbum.

Hvert år samler Dronning Ingrid familien på Gråsten Slot, 1972. Et impulsivt foto fra dagliglivet i mormors blomsterhave. Fra Dronning Margrethes private fotoalbum.

Kongelig opdragelse og uddannelse

Gennem tiderne har der været mange idealer for, hvorledes børn skulle opdrages, alt afhængig af hvilket miljø de kom fra.

Gennem generationer har det været karakteristisk for kongelige børns hverdag at leve enkelt og efter fastlagte daglige rammer. Mål, der stadig efterleves. Nedenstående fortæller om den unge prins Christians (X) hverdag i 1870'erne:

Op kl. 7 - Frokost og en lang Spadseretur
Skoletimer fra kl.9 til kl.13,
derefter Lektielæsning i en Time
En Tur igen og mere Læsning
Paa slaget 21 i Seng.

(Dansk Familieblad, 1937)

Prinsesse Margaretha, Frederik VIII's barnebarn, datter af Prinsesse Ingeborg. Den matrostøjsklædte prinsesse er på vej til skole. Stockholm, ca. 1910.
Amalienborgmuseet.

For de børn, der er vokset op på Amalienborg i de seneste generationer, er uddannelsesforløbet begyndt med børnehave og privatundervisning på slottet med udvalgte lærere. Klassekammeraterne var oprindelig kun søskende, men det ændrede sig, da Dronning Margrethe begyndte i børnehave på Amalienborg med en gruppe udvalgte børn, der blev hentet ind udefra. Andre ændringer fulgte, og Dronning Margrethe kom som den første tronarving i skole uden for Amalienborgs mure. Ligesom sin fader, Frederik IX, blev Dronning Margrethe student, men traditionen herfor har ikke været lang i kongehuset. Den første danske tronfølger, der blev student, var Christian X i 1889, og den første kvindelige student var Prinsesse Margrethe, Prins Valdemar og Prinsesse Maries datter i ca, 1912.

I de sidste tre generationer har de kongelige børns skoleuddannelse haft følgende form:

Rejselivet starter tidligt for kongelige børn.
Prinsesserne Anne-Marie og Benedikte på sightseeing i London, 1952.
Fra Dronning Ingrids private fotoalbum. 82

Dronning Margrethes skoleforløb
(født 16. april 1940)

1943-47	Børnehave på Amalienborg med udvalgte børn.
1947-55	Zahles skole i København.
1955-56	Et år på North Foreland Lodge pigeskole i Kent, England.
1956-59	Studenterkursus på Amalienborg med afsluttende nysproglig studentereksamen.
1958	Grundkursus i Kvindeligt Flyvekorps.

Frederik IX's skoleforløb
(født 11. marts 1899)

1905	Børnehave på Sorgenfri for Arveprins Knud og Kronprins Frederik.
1907	Skolestart på Sorgenfri og Amalienborg - eller hvor deres forældre opholdt sig i landet.
1913	Begynder på "Amalienborg Mellemskole".
1914	Mellemskoleeksamen.
1917	Student fra Amalienborg.

Kronprins Frederik og Prins Joachims skoleforløb
(født henholdsvis 26. maj 1968 og 7. juni 1969)

1974-76	Lilleskole på Amalienborg sammen med udvalgte børn.
1976-82	Krebs' Skole i København.
1982-83	Et år på kostskolen École des Roches i Frankrig.
1983-86	Øregaard Gymnasium
1986	Nysproglig studentereksamen

På officiel tur til Færøerne. Dronning Margrethe med Kronprins Frederik og Prins Joachim i færøske sweatre på besøg i landets fjernere egne. Dannebrog, 1978. Fra Dronning Margrethes private fotoalbum.

Fag som historie, geografi og sprog er blevet anset for særlig vigtige for de kongelige børns uddannelse. Derfor er der ofte ekstraundervisning heri, og udenlandsophold undervejs i skolegangen bliver et naturligt supplement.

Før i tiden fandt kongelige børns skolegang sted i residensboligerne. Det har ændret sig, efter at børnene nu følger undervisningen i offentlige skoler.

I fortiden var det almindeligt, at prinserne i en meget ung alder lærte våbenbrug og gik ind i militær uddannelse. I dag påbegyndes, som hos andre unge mænd, den eventuelle militære uddannelse først efter studentereksamen eller anden videregående uddannelse og først efter det attende år.

Under sydligere himmelstrøg er prinserne til søs i matrostøj, 1976.
Prins Joachim, Kronprins Frederik og Dronning Margrethe. Fra Dronning Margrethes private fotoalbum.

Kongeligt børnetøj danner mode

Sidst i forrige århundrede optog de kongelige og adelige kredse her i landet flere engelske træk i deres levevis. Tidligere havde den germanske smag domineret, men efter Treårskrigen midt i det 19. århundrede, og ikke mindst tabet af Sønderjylland, blev alt tysk forhadt, og man vendte interessen mod Storbritannien, den nye stormagt. Desuden bidrog Prinsesse Alexandras ægteskab i 1863 med den engelske tronarving, den senere Kong Edward VII, til en voksende interesse for britisk livsstil. Livet ved det victorianske hof blev på mange måder et forbillede.

Det engelske hof satte også sit præg på barnets verden og på dets påklædning. Matrostøj blev den store nyhed. Dronning Victoria fik som den første indført dette til sin ældste søn, den senere Edward VII. Tøjet blev syet efter inspiration fra den kongelige engelske yachtuniform i 1846, og hurtigt blev det optaget af de øvrige europæiske fyrstehuse for siden at danne mode uden for kongefamilierne. Frem til i dag har denne maritime børnetøjsmode været aktuel. Fra slutningen af forrige århundrede og et stykke ind i dette var det på det nærmeste utænkeligt, at prinser var klædt i andet. Matrostøjet kunne være hvidt, mørkt eller kadetstribet og alt efter årstiden være udført i uld eller bomuld. Senere fik også prinsesserne matroskjoler, en mode der hurtigt spredtes til andre små piger. Tilbehøret kunne være maritime hatte med silkebånd og påtrykt skibsnavn. I 1888-1889 introducerede Magasin du Nord det populære børnetøj i deres reklamer. Nu var det ikke længere kun forbeholdt børn fra hof- og adelskredse.

Små drenge var i forrige århundrede klædt i kjole de første år. En påklædning, som Kongehuset og borgerskabets højere kredse fastholdt ind i vort århundrede. Prins Christian (X), 1870-1871.
Fotograf Georg E. Hansen. Frederiksborgmuseet.

Småpigekjolen med smocksyning kom ligeledes fra England. Teknikken ved smocksyning (sammentrækssyning), at sammenholde vidde, var inspireret af den engelske, traditionelle løsthængende arbejdsskjorte. Med de tre prinsesser Margrethe, Benedikte og Anne-Marie fik denne kjolefacon i 1940'erne og 1950'erne almen udbredelse. I bomuld eller uld, med korte eller lange ærmer, var kjolen velegnet til alle årstider. Tilsvarende korte bukser med elastik om lår og talje og påsyet lommetørklædelomme var længe synonymt med "rigtigt" børnetøj.

Når børn i fotografiets tidlige år skulle fotograferes, var det en stor begivenhed, hvortil de var klædt fint på, og man har derfor ikke megen dokumentation for datidens hverdagstøj i dag. Et nuanceret kendskab til børnenes påklædning kommer derfor først i dette århundrede med de mange snapshots hentet fra dagligdagen. De viser, at kongelige børns garderobe ikke kun rummer "fint" tøj, men også består af praktisk og bekvemt tøj til leg og fri udfoldelse. På et tidspunkt, hvor langt fra alle børn havde tilsvarende praktisk og specielt tøj til fritidsbrug, var f.eks. flyverdragt og klapbukser i brug blandt de kongelige børn.

De modeskabende prinser og prinsessers frisure skabte ligeledes mangfoldige efterligninger. I daværende prinsesse Margrethes barndom blev "Margrethekrøllen", en lang rullet krølle på toppen af hovedet fastholdt med hårklips, nærmest en landeplage. I generationen tidligere var det prinsessernes "slangekrøller", som småpiger efterlignede.

Klunketidens plysmøbler har muligvis inspireret Dronning Lovisa til at klæde sine små sønner i velour og blonder. Prins Christian (X) og Prins Carl (Haakon VII), ca. 1875. Fotograf Georg E. Hansen. Frederiksborgmuseet.

Kronprins Frederiks (VIII) tre ældste børn opstillet foran en kulisse i fotografens atelier. Prins Christian (X), Prins Carl (Haakon VII) og Prinsesse Louise, 1878.
Fotograf Hansen & Weller. Frederiksborgmuseet.

Fem af Kronprins Frederiks (VIII) børn: Prins Christian (X), Prinserne Carl (Haakon VII) og Harald samt Prinsesserne Louise og Ingeborg, 1878.
Amalienborgmuseet.

Prins Gustav, søn af Frederik VIII, som otteårig. Typisk opstillet foto med kulisser i baggrunden, 1895. Prinsen er klædt i dagligtøj: Matrosinspireret buksesæt i kraftig bomuld, knapstøvler og stråhat.
Fotograf Carl Sonne. Amalienborgmuseet.

Det er ikke en drengeklippet pige, men en velklædt Prins Andreas af Grækenland i matrosinspireret kjole. 1886. Prinsen var nummer seks i Georg I (Prins Vilhelm) og Dronning Olgas børneflok på syv.
Fotograf A. Pasetti. St. Petersborg. Amalienborgmuseet.

Stråhat og kyse hørte i slutningen af forrige århundrede med til kongelige børns sommertøj, for solens stråler måtte ikke brune bedre folks børn. Med linned og kraftig bomuld var børnetøjet efterhånden blevet mere praktisk at lege i, og drenge som piger havde bløde snørestøvler, så de nemt kunne springe overalt. Prins Carl (Haakon VII), Prins Konstantin (I) og Prins Christian (X) blandt fætre og kusiner i 1870'rne.
Amalienborgmuseet.

Ens klædte søstre, Prinsesserne Louise, Thyra og Ingeborg, døtre af Kronprins Frederik (VIII) og Kronprinsesse Lovisa, 1885. Blandt kongelige blev det i slutningen af forrige århundrede særlig populært at klæde søskende ens. Selv voksne søstre fandt fornøjelse herved. Især blev det praktiseret af Prinsesse Alexandra og Prinsesse Dagmar, Christian IX's døtre.
Kongelig hoffotograf E. Hohlenberg. Amalienborgmuseet.

En sommerklædt Storfyrstinde Olga, datter af det russiske kejserpar, ca. 1891. Fotograf F. Fischer, Helsingør. Amalienborgmuseet.

Hertuginde Thyra af Cumberland, Christian IX's datter, med sine børn, hertugerne Christian Vilhelm, Ernst August og døtrene Marie Louise, Alexandra og Olga, ca. 1892. Børnene er klædt fint på i lyse, lette kjoler og hvidt matrostøj. Knapstøvlerne er veget for laksko med spænder. Fotografiet er en gave til hertugindens navnesøster og brordatter, Christian X's ugifte søster Prinsesse Thyra. Kongeligt Hofatelier Adele, Wien. Frederiksborgmuseet.

Hertuginde Thyra af Cumberland med sønnerne, Prins Ernst August og Prins Christian, i matrostøj, 1890'erne. Fotograf Carl Jagerspacher, Østrig. Amalienborgmuseet.

To prinser i matrostøj. Til venstre Prins Christian af Hannover og Prins Ernst August af Hannover, to af Hertuginde Thyra af Cumberlands sønner 1896.
Fotograf Hansen & Weller, København. Amalienborgmuseet.

Når datidens drenge nåede konfirmationsalderen blev matrostøjet udskiftet med uldent jakkesæt. Hertuginde Thyra af Cumberlands børn, hertugerne Georg, Christian og Ernst August af Cumberland, 1898.
Amalienborgmuseet.

Prinsesse Marie af Orleans med Prins Erik på skødet samt Prins Axel og Prins Aage, ca. 1893.
Kongelig hoffotograf E. Hohlenberg. Amalienborgmuseet.

Svanedun på hat og frakke var ikke kun for piger.
Prinsesse Marie af Orléans, gift med Prins Valdemar, med sønnerne,
Prins Aage og Prins Axel, 1891.
Kongelig hoffotograf E. Hohlenberg, København. Amalienborgmuseet.

Portrætfoto af Prins Aage iklædt fransk inspireret matrosbluse med en stor silkesløjfe, 1890'erne. Kongelig hoffotograf Mary Steen. Amalienborgmuseet.

Portrætfoto af Prins Axel, der er klædt ligesom sin bror, Prins Aage, med stor silkesløjfe, 1890'erne. Kongelig hoffotograf Mary Steen. Amalienborgmuseet.

For lille til drengebukser. Prinsesse Marie med Prins Aage i matroskjole, ca. 1890-96. 1897
Kongelig hoffotograf Mary Steen. Amalienborgmuseet.

Prins Valdemar og Prinsesse Marie med deres børn, prinserne Aage, Axel, Viggo og Prinsesse Margrethe. Opstilling i atelierkulisse. Amalienborgmuseet. 1897

og .. Erik

To ens klædte engelske prinsesser i skræddersyede frakker.
Dronning Alexandras børnebørn, døtre af Hertug og Hertuginde af Fife, Alexander Duff og Prinsesse Louise, ca. 1900.
Fotograf W. & D. Downey, London. Amalienborgmuseet.

Prinsesse Margrethe klar til byrur.
Datter af Prins Valdemar og
Prinsesse Marie, ca. 1897.
Amalienborgmuseet.

Påklædt til visit. Damer viste sig ikke på gaden uden hat, det gjalt også små piger. Prinsesse Marie af Orléans med datteren Prinsesse Margrethe, ca. 1897. Kongelig hoffotograf Mary Steen. Amalienborgmuseet.

Prins Valdemar stående med Prins Aage, Prinsesse Marie siddende med Prins Axel, ca. 1891. Et af talrige eksempler på, at små drenge fra herskabshjem var klædt som piger, indtil de blev ca. fem år. En skik, der kan føres tilbage til 1500-tallet og først sluttede efter 1. Verdenskrig.
Kongelige hoffotograf E. Hohlenberg. Amalienborgmuseet.

Frederik VIII's datter, Prinsesse Thyra som konfirmand, 1894.
Ved konfirmationen fik prinsesser og andre piger for første gang lang kjole. Men det var kun hos de kongelige og i få herskabshjem, at den var hvid.
Hos befolkningen i almindelighed var konfirmationskjolen sort indtil tiden omkring 1. Verdenskrig.
Fotograf Hansen & Weller, København.
Amalienborgmuseet.

Prins Valdemar og Prinsesse Maries sønner, Prinserne Aage, Axel og Erik, store nok til at få matrostøj ca. 1898.
Amalienborgmuseet.

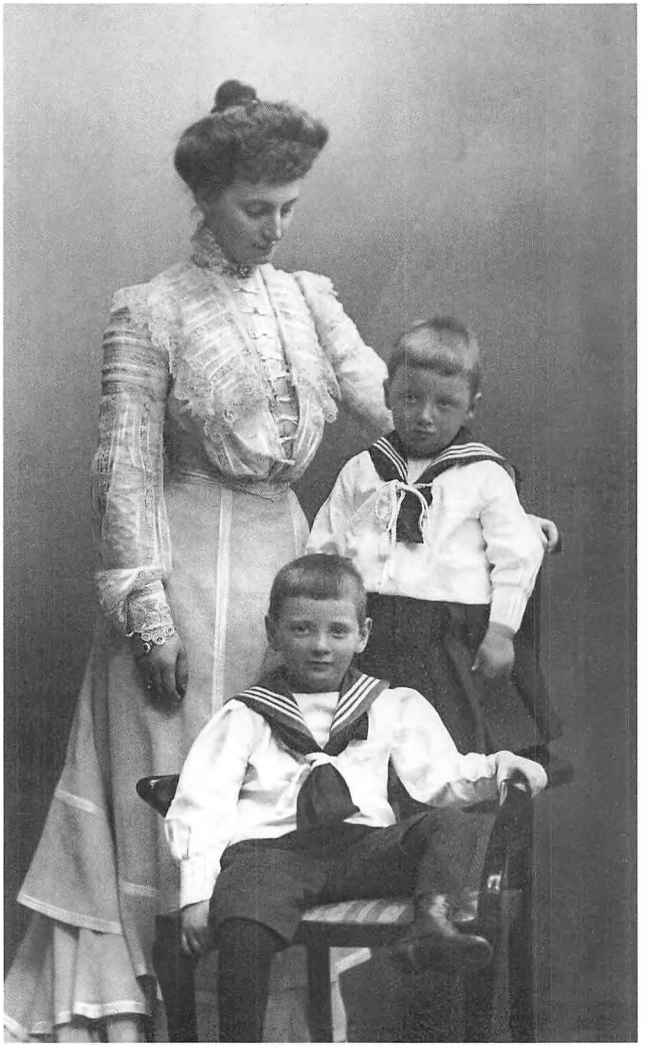

Prinsesse Alexandrine med Prins Frederik (IX) og
Prins Knud. Prins Knud er endnu så lille, at hans matrostøj er
i kjolefacon. ca. 1904.
Kongelig hoffotograf Carl Sonne.
Fra Christian X's arbejdsværelse, Amalienborgmuseet.

115. Frederik (IX) i barnestol. Trods den feminine
påklædning er der ingen tvivl om, at her er tale om en dreng,
ca. 1900.
Kongelig hoffotograf Carl Sonne.
Frederiksborgmuseet. 134

Fint klædte fætre og kusiner artigt opstillet til fotografering.
Børn af Prins Christian (X) og hans to søstre, prinsesserne Louise og Ingeborg. Prinsesserne Marie af Schaumburg-Lippe, Margaretha af Sverige og Stephanie af Schaumburg-Lippe. Prinserne Christian af Schaumburg-Lippe, Frederik (IX) og Knud.
Fotograf Carl Sonne. Frederiksborgmuseet.

En vinterklædt familie. Frederik VIII's søn, Prins Harald og Prinsesse Helena med døtrene, Prinsesse Feodora og Prinsesse Caroline Mathilde, ens klædte og med overtræksgamacher, 1917. Amalienborgmuseet.

Små prinsesser havde frakker i uld med pels, hat, muffe og gamacher, når de skulle ud i kulden. Borgerskabets "prinsesser" efterlignede dem hurtigt. Prinsesserne Feodora og Caroline Mathilde, ca. 1916. Amalienborgmuseet.

Prins Axel og Prinsesse Margarethas to sønner, Prins Georg
og lillebroderen Prins Flemming, 1922.
Fotograf Sigrid Schagarström, Stockholm. Amalienborgmuseet.

Venter på far! Prinsesse Margrethe i smockkjole med tilhørende bukser, 1942.
Fra Dronning Ingrids private fotoalbum.

Endelig så stor, at klokken kan nåes ved porten til hjemmet i Frederik VIII's Palæ. Prinsesse Margrethe i skræddersyet uldfrakke og filthat, 1944.
Fra Dronning Ingrids private fotoalbum.

Prinsesse Margrethe, 1943.
Talrige fotos af prinsesserne fra 1940'erne og 1950'erne dannede forbillede for borgerlige småpigers påklædning.
Fra Dronning Ingrids private fotoalbum.

Prinsesse Margrethe med bamse, 1942. "Margrethekrøllen" og smocksyede kjoler blev hurtigt efterlignet uden for slottets mure.
Fra Dronning Ingrids private fotoalbum.

Daglig oprydning. Prinsesse Margrethe ved sit klædeskab, 1945.
Fra Dronning Ingrids private fotoalbum.

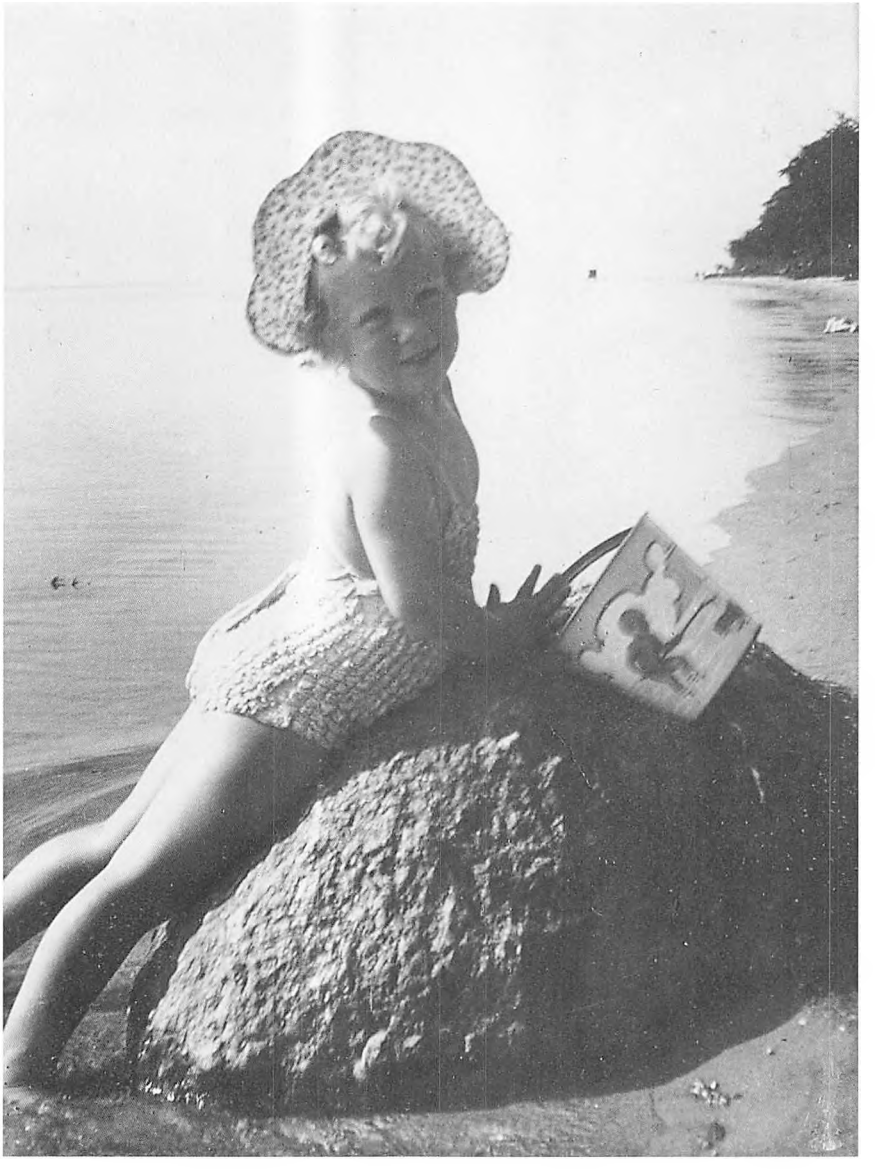

En badenymfe. Prinsesse Margrethe, Corzelitze 1943. Den form for badedragt blev i de følgende år alle pigers drøm.
Kong Frederik iX's arbejdsværelse, Amalienborgmuseet.

En marguerit - en daisy! Prinsesse Margrethe klædt til leg i praktisk flyverdragt, 1943.
Fra Dronning Ingrids private fotoalbum.

Tre grever i matrostøj. Greve Axel, Greve Carl Johan og Greve Birger, sønner af Greve Flemming af Rosenborg, 1953. Kongelige børn klædes fortsat traditionelt i smocksyning og matrostøj.
Kongelig hoffotograf L.P. Elfelt, København.
Amalienborgmuseet.

Prinsesse Benedikte og Prinsesse Anne-Marie i Kuppelsalen på Fredensborg, 1947.
Fra Dronning Ingrids private fotoalbum.

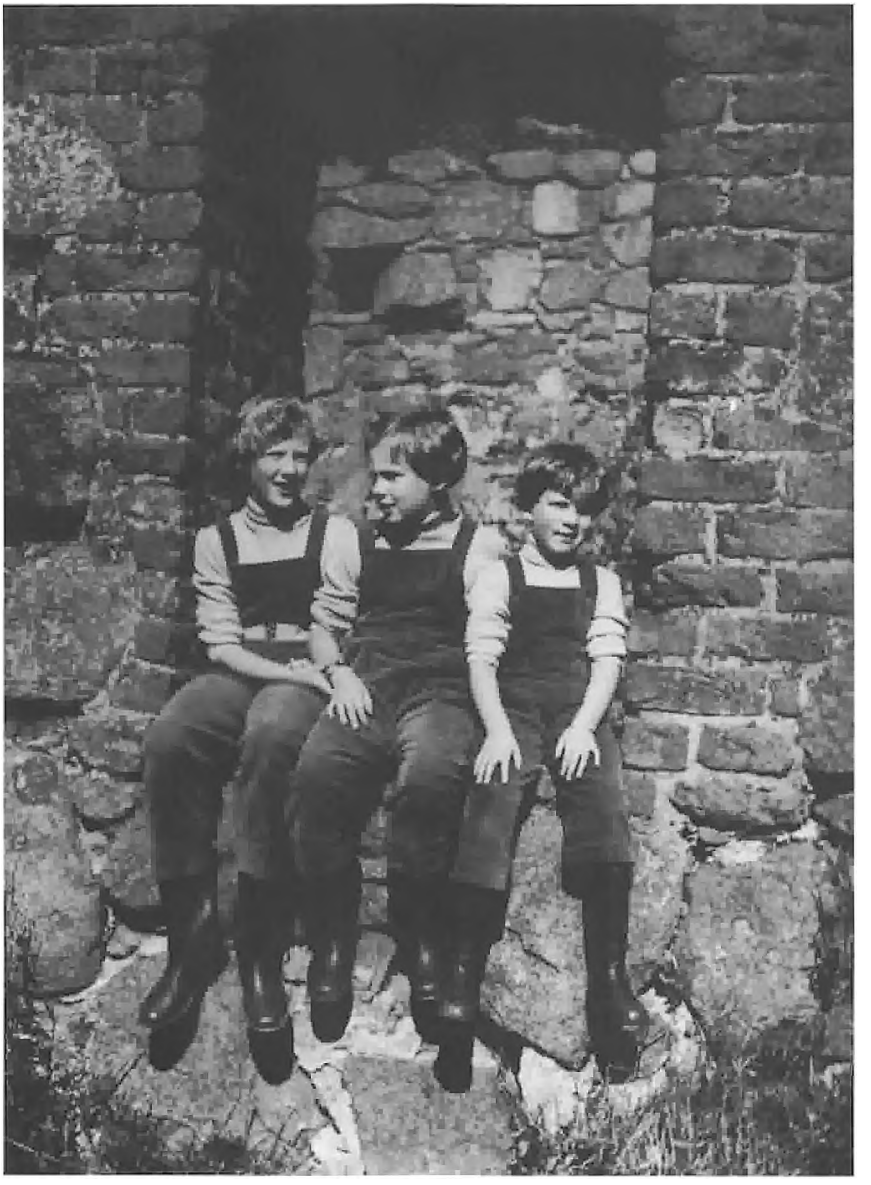

Prinsesserne Margrethe, Benedikte og Anne-Marie klædt praktisk og bekvemt til tur på Hammershus. 1952.
Fra Dronning Ingrids private fotoalbum.

~~Kron~~prins Frederik ombord, 1971.
Fra Dronning Margrethes private fotoalbum.

Fætre og kusiner sommerligt klædt i T-shirts.
Prinsesse Alexia, Kronprins Frederik, Prins Joachim, Prins Nicolaos og Kronprins Paul. 1974.
Fra Dronning Margrethes private fotoalbum.

To matroser på Dannebrog.
Kronprins Frederik og Prins Joachim, 1978.
Fra Dronning Margrethes private fotoalbum.

Christian IX's tre døtre, prinsesserne Dagmar, Thyra og Alexandra, med deres pony, ca. 1858.
Kongelig hoffotograf L.P. Elfelt, København.
Amalienborgmuseet.

Fritid, leg og sport

Efter skolegang og lektielæsning har også kongelige børn haft fritid til at lege og dyrke sport.

Tidligere var de daglige legekammerater overvejende søskende, og nu og da fætre og kusiner. Det skyldtes til dels etiketten, men også at kongefamilien i årets løb flyttede mellem residensboligerne, så børnene havde begrænsede muligheder for at etablere venskaber. Disse forhold har været afgørende for mange tætte relationer mellem kongelige søskende.

Legehuse, miniudgaver af rigtige huse, har været kendt langt tilbage i tiden i de kongelige familier. Ved Dronning Victorias hof havde de engelske prinser og prinsesser f.eks. legehuset "The Swiss Cottage", hvor alt interiør var i børnestørrelse. Der var på pædagogisk vis værksted til prinserne og køkken til prinsesserne, som i leg gjorde erfaringer i madlavning, boligindretning og havebrug. Herhjemme har kongehuset haft tilsvarende huse til børnene, men først inden for de sidste 50 år er disse legehuse blevet alment udbredte.

Kongelige børn er som regel berejste. Tidligt rejser de vidt omkring på familie- og feriebesøg, og i mange familier er det efterhånden fast tradition at dyrke vintersport i udlandet. Senere, når alderen tillader det, kommer de med

Far og søn på hesteryg. Prins Carl, gift med Prinsesse Ingeborg, med Prins Carl, 1912.

Dronning Alexandra af England med sønnerne Prins Albert Victor og Prins George(V), der i en ung alder gøres bekendt med ridesporten, 1866. Fotograf W & D. Downey. Frederiksborg Museet.

på officielle rejser, hvor de lærer fremmede egne at kende og introduceres til rampelyset.

Kreative og musiske færdigheder har altid været værdsat i kongebørns opdragelse. Langt tilbage i tiden skulle f.eks. både prinser og prinsesser kunne dreje på en drejebænk. Ikke for at tilegne sig kunstnerens rolle, men for at kunne føre en fornuftig samtale med professionelle. Siden gik dette håndværk af mode og fra 1800-tallet blev tegning, musik, sang, dans og broderi foretrukne gøremål, og lærerkræfterne blev ofte hentet blandt samtidens udøvende kunstnere. Nyt var det, at Christian IX i forrige århundrede lagde vægt på, at børn blev sunde ved at dyrke daglig motion. Med kongen selv som leder blev morgengymnastik et fast punkt i børneflokkens dagsrytme.

I dag dyrker kongebørn sportsgrene som tennis, sejlads, ridning og skiløb, og de lærer at danse, for det er en vigtig færdighed på de bonede gulve.

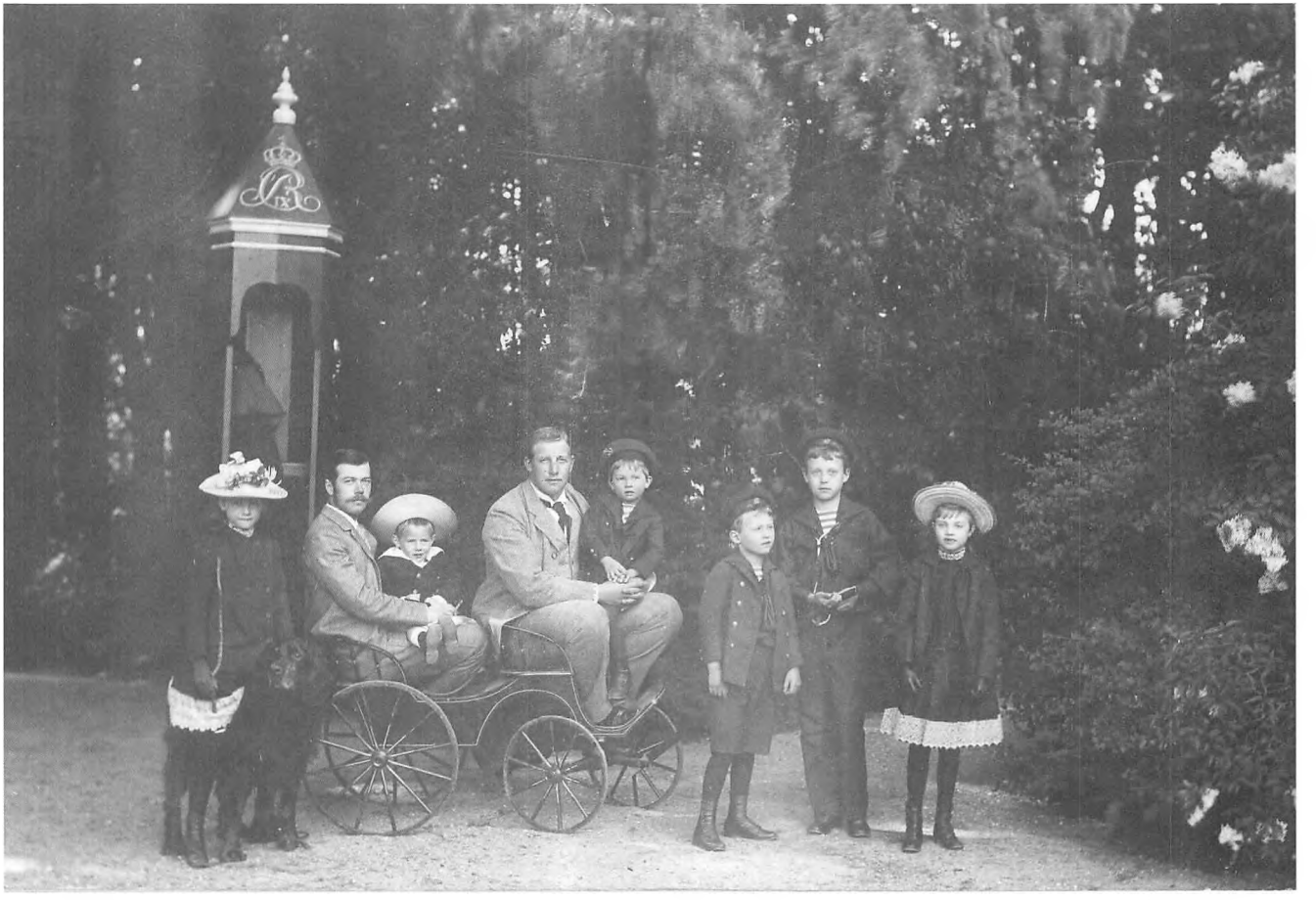

Christian IX og Dronning Louise bidrog til, at de engelske, russiske, græske, østrigske og danske børnebørn knyttede nære venskaber med deres fætre og kusiner. Her er storfyrsttronfølgeren Nicolai (II), søn af Christian IX's datter Prinsesse Dagmar gift med Zar Alexander III, og den græske Prins Georg, søn af Christian IX's anden søn Prins Vilhelm, Georg I af Grækenland og Dronning Olga, legeonkler for en gruppe af mindre familiemedlemmer,1890.
Fotograf J. Danielsen.

Daglige pligter må passes. Prins Frederik (IX) og Prins Knud i hønsegården til Sorgenfri Slot, ca. 1905.
Kong Frederik IX's fotoalbum.

Kong Christian X styrer æselvognen for sønnerne, Prins Frederik (IX) og Prins Knud. Sorgenfri Slot, ca. 1905.
Kong Fredrik IX's fotoalbum.

Sommerligt tidsfordriv. Kong Christian X med sønnerne, Kronprins Frederik (IX) og Prins Knud, 1905.
Frederik IX's private fotoalbum.

Prins Frederik (IX) og Prins Knud.
Sømænd på båden Rita, ca. 1904.
Frederik IX's private fotoalbum.

Muligvis et af Frederik VIII's børnebørn, Prinsesse Ingeborgs søn, Prins Carl, ca. 1911.
Amalienborgmuseet

I begyndelsen af dette århundrede var tøjdyr noget ganske særligt og kun legetøj for de få.
Prinsesse Caroline Mathilde med sin store bamse , ca. 1915.
Amalienborgmuseet.

Prinsesserne Märtha, Margaretha og Astrid, døtre af Prinsesse Ingeborg og Frederik VIII's børnebørn, i deres legehus "Fridhem", 1908. Kongelige børn har gennem generationer haft legehuse, hvor de kunne "husholde". Skikken er først blevet alment udbredt efter 2. Verdenskrig.
Amalienborgmuseet.

Kongefamilien var blandt de første, der dyrkede den nye cykelsport indført i slutningen af forrige århundrede.
Billedet er fra Fredensborg, 1903.
Amalienborgmuseet.

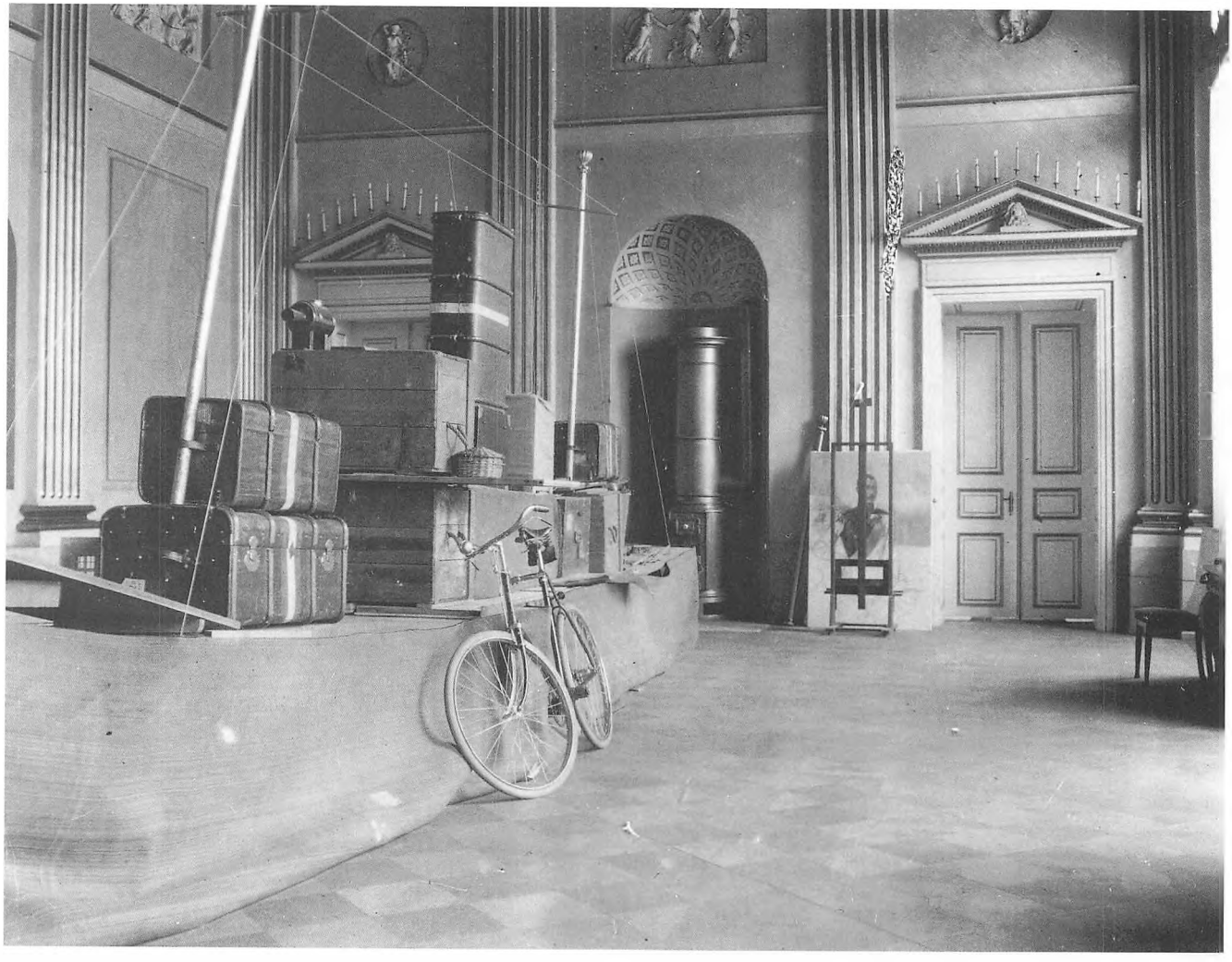

"Prins Frederik (IX) og Prins Knuds skib" i Abildgaards gallasal i Christian VIII's palæ, ca. 1910. De højloftede og elegante interiører, som kongelige børn vokser op i, forhindrer ikke leg og fri udfoldelse.
Når forældrene giver lov, kan der være mange legepladser.
Amalienborgmuseet.

En norsk kronprins må kunne løbe på ski.
Kong Haakon, søn af Frederik VIII, med sønnen Prins Olav, 1907.
Amalienborgmuseet.

Prinsesse Ingeborgs gemal, Prins Carl, med døtrene Prinsesse Margaretha og Prinsesse Märtha på kælk, 1909.
Fotograf A. Eliasson, Stockholm.
Amalienborgmuseet.

Prinser og prinsesser var før i tiden ofte hensat til kun at have deres søskende som daglige legekammerater. Her prinsesserne Feodora, Caroline Mathilde og Alexandrine-Louise, ca. 1915. Børnebørn af Frederik VIII og døtre af dennes søn, Prins Harald, gift med Prinsesse Helene.
Amalienborgmuseet.

To ens klædte søstre. Prinsesserne Feodora og Caroline Mathilde leger, ca. 1915.
Amalienborgmuseet.

De to prinsesser, Caroline Mathilde og Feodora, har legekjoler og solhatte på i sandkassen, ca. 1916. Amalienborgmuseet.

Prinsesserne Feodora, Caroline Mathilde og Alexandrine-Louise holder teselskab for hinanden, ca. 1916. Amalienborgmuseet.

To selskabsklædte prinsesser på deres havegyngehest. Prinsesserne Feodora og Caroline Mathilde, ca. 1916. Amalienborgmuseet.

Lillesøster Prinsesse Alexandrine-Louise ser til fra barnevognen, mens storesøster Prinsesse Caroline Mathilde ordner have, ca. 1915.
Børn af Prins Harald og Prinsesse Helene. Amalienborgmuseet.

82. Prinsesse Margrethe omringet af sine dukker og bamser, 1944. Fra dronning Ingrids private fotoalbum. 77

91. Prinsesse Margrethe, 1944. Fotomotiver ændrer sig. Dronning Ingrids private fotoalbums viser talrige billeder af prinsesserne lynskudt i dagligdagen i færd med forskellige gøremål. Fra dronning Ingrids private fotoalbum. 95

90. Prinsesse Margrethe plejer sin bamse, 1944. Fra dronning Ingrids private fotoalbum. 78

Prinsesse Margrethe, 1949.
Fra Dronning Ingrids private fotoalbum.

Prinsesse Margrethe tegner, 1945.
Fra Dronning Ingrids private fotoalbum.

Syning kræver øvelse. Prinsesse Benedikte i dyb koncentration. 1948.
Fra Dronning Ingrids private fotoalbum.

Selvom familien er på "Dannebrog", kan tiden kombineres med håndarbejde. Prinsesserne Benedikte og Anne-Marie, 1952.
Fra Dronning Ingrids private fotoalbum.

Mor og datter syr. Prinsesse Margrethe og Dronning Ingrid på "Dannebrog", 1952.
Fra Dronning Ingrids private fotoalbum.

De tre prinsesser, Margrethe, Anne-Marie og Benedikte, synger børnesange med deres guvernante, 1949.
Fra Dronning Ingrids private fotoalbum.

Prinsesserne Margrethe og Benedikte leger, 1945. Mange piger vil have lignende barndomserindringer.
Typisk for småpiger i disse år er Prinsesse Margrethes røde træsko med rem og knaplukning.
Fra Dronning Ingrids private fotoalbum. 23

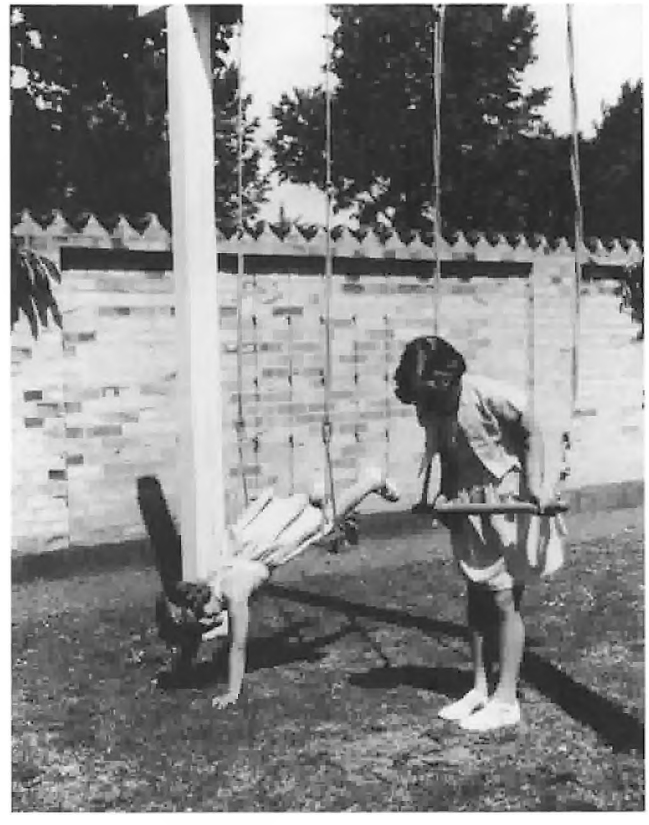

Slotsparkerne rummer mange legemuligheder.
Prinsesserne Benedikte og Anne-Marie, 1951.
Fra Dronning Ingrids private fotoalbum.

Dronning Ingrid giver Prinsesse Benedikte gode råd om ridning, 1954.
Frederiksborgmuseet.

En ung rytterske. Prinsesse Benedikte til hest, 1950'erne.
Amalienborgmuseet.

Prinsesse Margrethe på pony støttet af sin mor, Dronning Ingrid, 1943.
Fra Dronning Ingrids private fotoalbum.

Prinsesse Benedikte med sin hest, 1952.
Fra Dronning Ingrids private fotoalbum.

Prinsesserne Margrethe og Anne-Marie blev tidligt fortrolige med skisport, ca. 1949.
Fra Dronning Ingrids private fotoalbum.

Dronning Margrethe lærer Prins Joachim
vendeteknik på langrend, 1973.
Fra Dronning Margrethes private fotoalbum.

Snapshot af to legende drenge.
Prinserne Frederik og Joachim, 1970.
Fra Dronning Margrethes private fotoalbum.

Tronfølgeren Prinsesse Margrethe med de to små prinser på Christiansborgs ridebane, 1971.
Fra Dronning Margrethes private fotoalbum.

92. En haveskulptur kan bruges til meget. Prinserne Joachim og Frederik, 1971.
Fra dronning Margrethes private fotoalbum. 56

Den gallaklædte vagtparade tiltrækker mange små drenge også Kronprins Frederik, Prins Joachim og fætteren Prins Gustav på Fredensborg, 1972.
Fra Dronning Margrethes private fotoalbum.

Prins Frederik holder børnefødselsdag, 1971.
Fra Dronning Margrethes private fotoalbum.

Karneval og udklædning har lang tradition blandt de kongelige. Som andre leger også kongelige børn, at de er kongelige. Kronprins Frederik og Prins Joachims fastelavnsfest. 1974.
Fra Dronning Margrethes private fotoalbum.

Dronning Margrethe omgivet af børn, nevøer og niecer i haven, hvor der samles påskeæg, 1972.
Fra Dronning Margrethes private fotoalbum.

I Kongehuset fastholdes traditioner. Prins Joachim og kronprins Frederik gemmer påskeæg, 1976.
Fra Dronning Margrethes private fotoalbum.

Dronning Margrethe og tre ryttere, prins Henrik, kronprins Frederik og prins Joachim.

Kronprins Frederik og Prins Joachim har bål på stranden, 1979.
Fra Dronning Margrethes private fotoalbum.

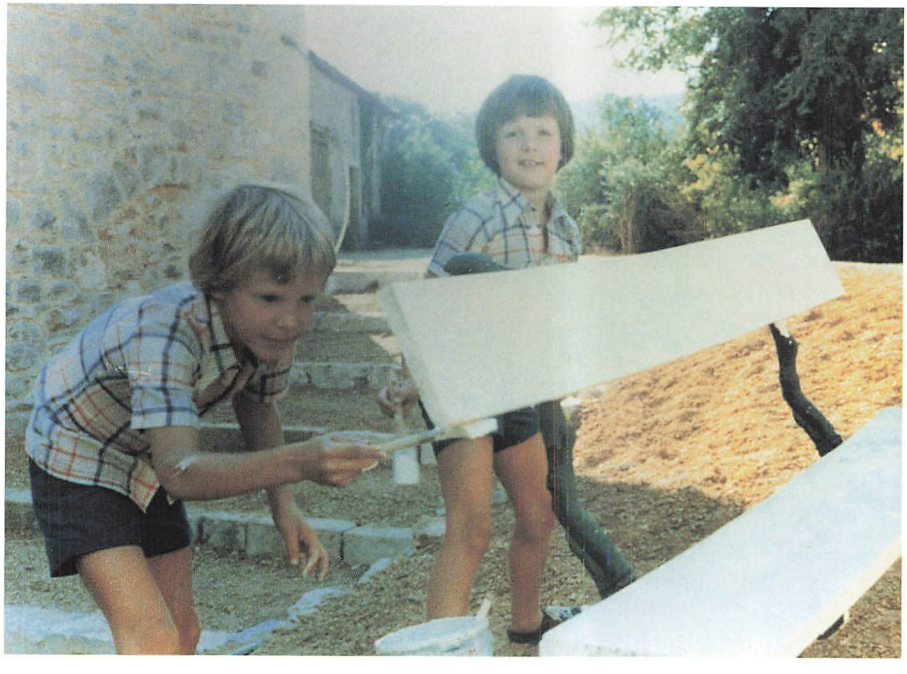

94. Kronprins Frederik og prins Joachim på malerarbejde på vinslottet Caïx i Frankrig, 1976. Fra dronning Margrethes private fotoalbum. 42

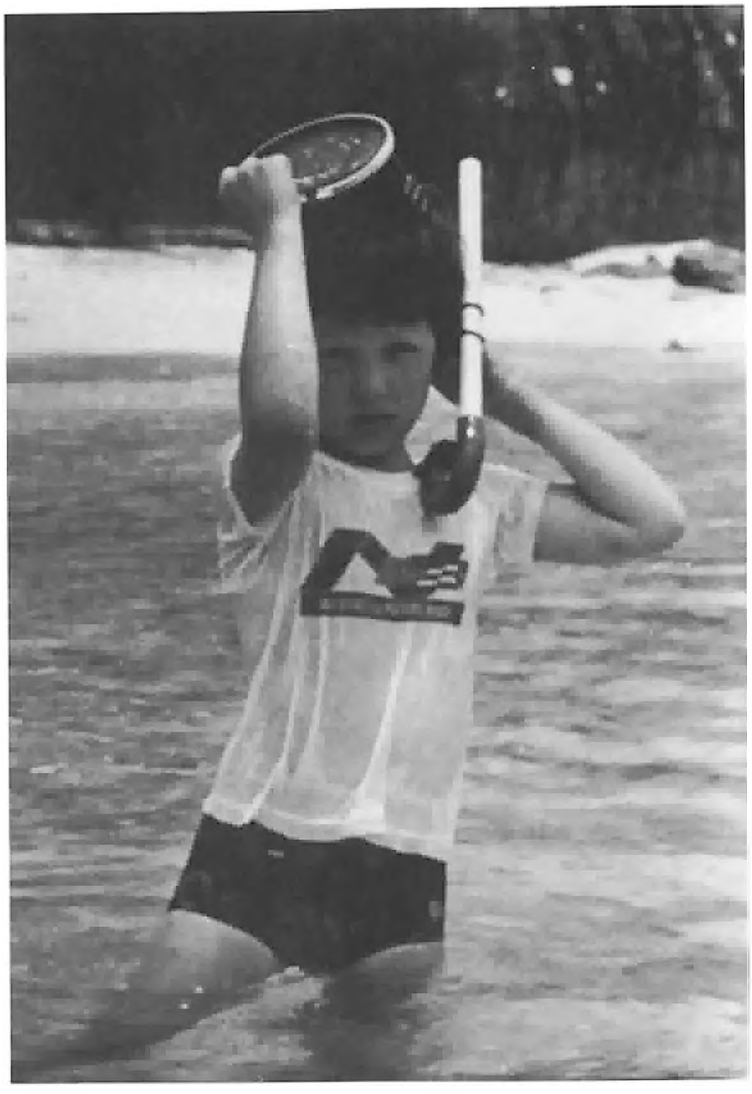

Kronprins Frederik som ung dykker, 1976.
Fra Dronning Margrethes private fotoalbum.

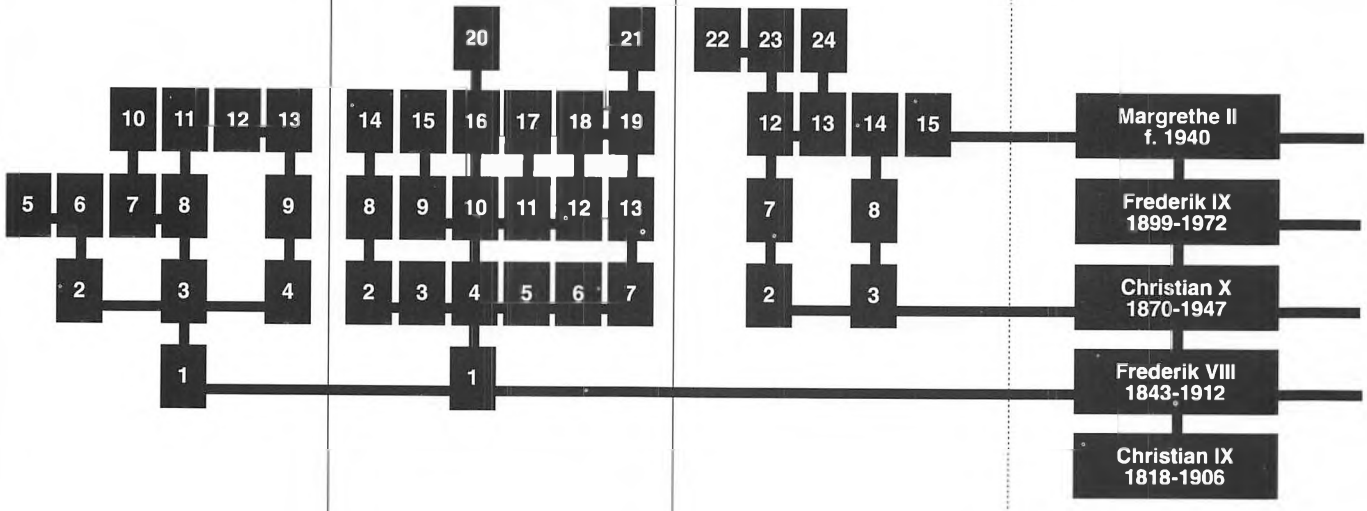

Hertuginde Thyras gren

1 Hertuginde Thyra
2 Prinsesse Alexandra
3 Prins Ernst August
4 Prinsesse Marie Louise
5 Hertuginde Anastasia
6 Hertug Christian
7 Prins Georg Wilhelm
8 Prins Ernst August
9 Markgreve Berthold
10 Prins Welf
11 Prins Ernst August
12 Prinsesse Margarita
13 Markgreve Maximilian

Prins Vilhelms gren

1 Prins Vilhelm (Kong Georg I)
2 Prins Nicolaos
3 Prins Andreas
4 Kong Konstantin I
5 Prins Georg
6 Prinsesse Alexandra
7 Prins Christopher
8 Prinsesse Olga
9 Prinsesse Helene
10 Kong Alexander
11 Prinsesse Irene
12 Kong Paul
13 Prins Michael
14 Prins Alexander
15 Kong Michael
16 Prinsesse Alexandra
17 Hertug Amedeo
18 Dronning Sophia
19 Kong Konstantin II
20 Kronprins Alexander
21 Kronprins Pavlos

Kong Frederik VIII's gren

2 Prinsesse Ingeborg
3 Prins Carl (Kong HaakonVII)
7 Prinsesse Astrid
8 Kong Olav
12 Prinsesse Josephine-Charlotte
13 Kong Albert
14 Kong Harald V
15 Prinsesse Benedikte
22 Prins Jean
23 Arvestorhertug Henri
24 Prinsesse Astrid

Danmarks regenter

Stamfader Kong Christian IX

1 Kong Frederik VIII
4 Kong Christian X
9 Kong Frederik IX
16 Dronning Margrethe II

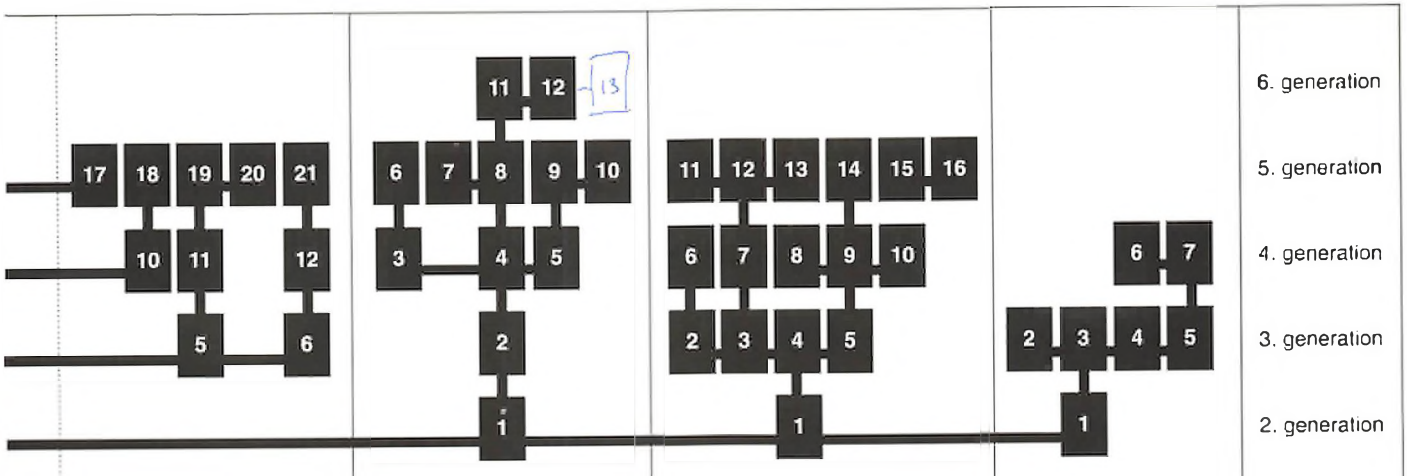

Kong Frederik VIII's gren

5 Prinsesse Louise
6 Prins Harald
10 Arveprins Knud
11 Prins Christian
12 Grev Oluf
17 Dronning Anne-Marie
18 Grev Christian
19 Prins Wilhelm
20 Prins Waldemar
21 Grev Ulrik

Dronning Alexandras gren

1 Dronning Alexandra
2 Kong Georg V
3 Hertug Henry
4 Kong Georg VI
5 Hertug Georg
6 Hertug Richard
7 Prinsesse Margaret Rose
8 Dronning Elisabeth II
9 Hertug Edward
10 Prins Michael
11 Prins Charles
12 Hertug Andrew
Prins
13 Prins Edward

Prins Valdemars gren

1 Prins Valdemar
2 Grev Erik
3 Prins Axel
4 Grev Aage
5 Prinsesse Margrethe
6 Grev Christian
7 Grev Flemming
8 PrinsAndré
9 Prins Jaques
10 Prins Michel
11 Grev Birger
12 Grev Axel
13 Grev Carl-Johan
14 Prins Philippe
15 Prins Erik
16 Prins Charles

Kejserinde Dagmars gren

1 Kejseinde Dagmar
2 Zar Nicolai II
3 Storfyrstinde Xenia
4 Storfyrst Michael
5 Storfyrstinde Olga
6 Thikon Kulikovsky
7 Guri Kulikovsky

Litteratur

Andersen, Birte: *Adelig opfostring.* 1971.
Ariés, Philippe: *Barndommens historie.* København 1982.
Bencard, Mogens: *Kongelige Kunstdrejere.* København 1998
Baumgarten-Lindberg, Marianne von (red.): *Kungliga barn i tid og rum.* Stockholm 1989.
Bramsen, Bo: *Huset Glücksborg.* København 1975.
Busk, Anne: *Clothes and the Child.* New York 1965.
Dansk Familieblad 1937.
Hansen, Mogens Mugge: *Frederik og Joachim.* 1985.
Hansen, Poul: *Arveprins Knuds Erindringer.* 1954.
Hansen, Poul: Kongen: *Strejflys over Frederik IX's barndom, ungdom og manddom.* 1947.
Hansen, Poul: *Dronning Alexandrine.* 1949.
Heinberg, Aage: *Frederik VIII.* 1962.
Jensen, Johanne Maria: *Gennem lys og skygge.* 1994.
Kiste, John van der: *Childhood at Court 1819-1914.* England 1995.
Lopdrup, Hanne : "Opdagelsen af barnet", *Hvis engle kunne male....* Frederiksborgmuseet 1996
Prins Erik: *Prins Erik fortæller.* 1945.
Tonn-Petersen, Anette: *Matrostøj.* Nordslesvigske Museer, 21. 1996.
Wolden-Ræthinge, Anne: *En familie og dens Dronning.* 1996.

"Prinser og prinsesser har altid pirret fantasien og vakt opmærksomhed i offentligheden. Engang var de nærmest eventyrfigurer og myter, men moderne medier har ændret forholdene. De kongelige børn er nu blevet synlige, ikke kun i ceremonielle sammenhænge, men i hverdagssituationer, alle kan genkende og identificere sig med."

Med disse ord indleder Amalienborgmuseets leder Gerda Petri denne bog, som på en både underholdende og oplysende måde fortæller historien om de sidste hundrede års royale børneliv fra Kong Christian IX's tid og frem til i dag. Med udgangspunkt i en række enestående fotografier fra bl.a. Dronning Margrethe og Dronning Ingrids private fotoalbum illustreres temaer som familie, uddannelse, fritid, og børnemode samtidig med, at bogen giver et indblik i fotografiets udvikling og kulturhistoriske betydning.

Mag.art. i europæisk etnologi Gerda Petri er museumsinspektør ved De Danske Kongers Kronologiske Samling på Amalienborg, som omfatter private stuer fra Glücksborg Kongeslægtens hjem i perioden 1863-1947 med indbo og personlige genstande fra epoken.

ISBN 871706809-6
9 788717 068094

NYT NORDISK FORLAG ARNOLD B

FREDERIKSBERG BIBLIOTEK
3251236975